

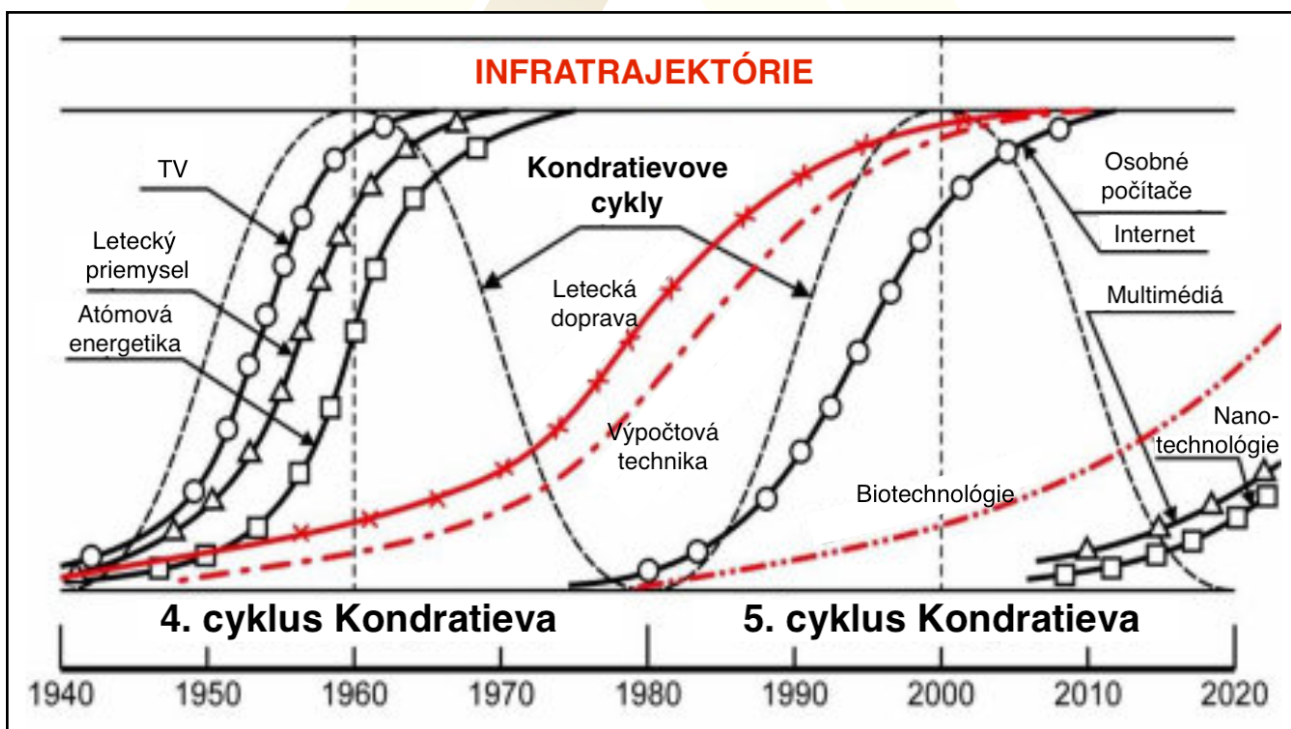
ČO SA PRÁVE DEJE? GLOBÁLNY (R)EVOLUČNÝ ZLOM

03.04.2025

Cieľom tohto článku je priblížiť čitateľovi v akom historickom období sa momentálne nachádzame na základe dlhodobých historických nelineárnych procesov. Článok tiež poukazuje na to, že strategické dlhodobé prognózovanie a plánovanie je dôležité, nakoľko boli súčasné tendencie v minulosti predpovedané, no na Slovensku dopyt po podobných výskumoch absentuje.

DLHODOBÉ CYKLY KONDRATIEVA

Kondratievove cykly (ďalej K-cykly) sú dlhodobé **ekonomické vlny kapitalistickej ekonomiky**, ktoré popísal sovietsky ekonóm Nikolaj Kondratiev. Štúdiom K-cyklov sa dajú **predpovedať krízy**, ale aj **transformácie svetového poriadku**. K-cykly do veľkej miery korelujú s implementáciou **nových technológií** do ekonomiky, viď obr. č. 1.

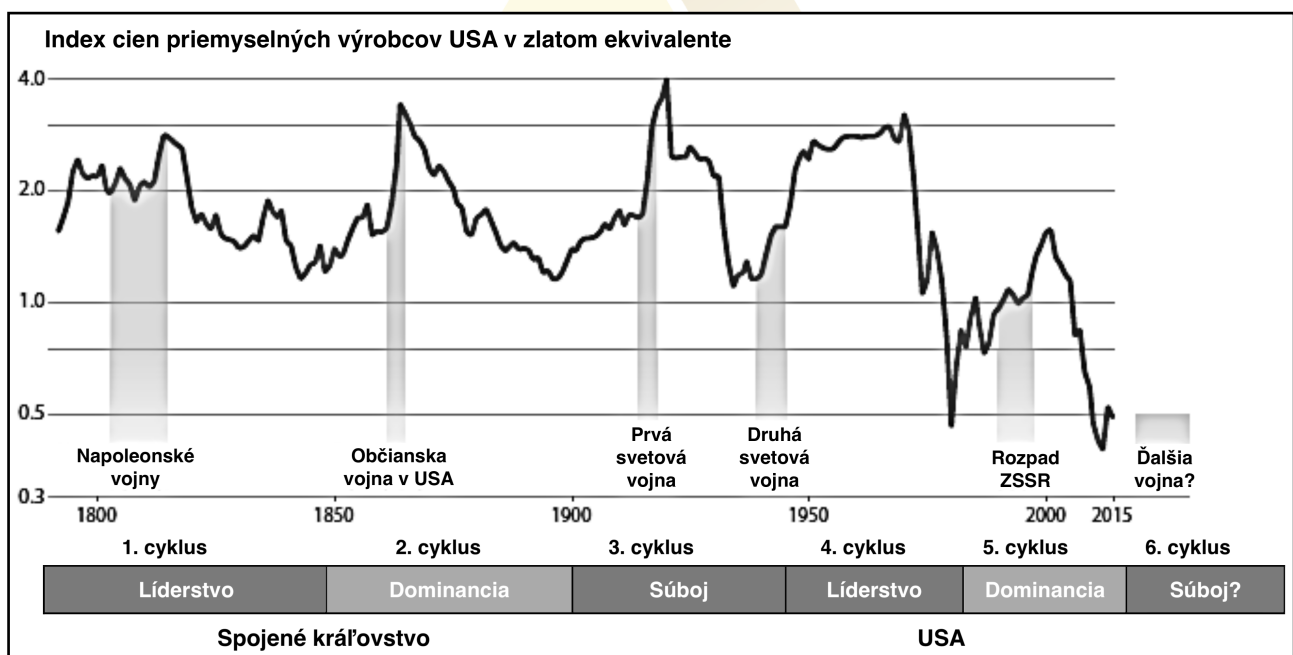

Obr. č. 1: Kondratievove dlhodobé cykly na pozadí novoimplementujúcich sa technológií do ekonomiky (zdroj: Sadovnichiy et al., 2012)

V histórii vždy počas stúpajúcej vlny K-cyklu dochádzalo k **zvýšenej konfliktnosti** a transformácii svetového poriadku. Na začiatku tretieho K-cyklu bola prvá svetová vojna, na začiatku štvrtého druhá a v osemdesiatych rokoch sa rozpadol Sovietsky zväz a vznikol **súčasný monocentrický**

svetový poriadok, ktorý je už niekoľko rokov v kríze. Na základe analýzy K-cyklov boli v minulosti vytvorené prognózy, ktoré predpovedali vysokú mieru napätia vo svete a **najväčšie riziko svetovej vojny na dvadsiate roky 21. storočia** (Pantin, Lapkin, 2014).

K-cykly výborne odrážajú Index cien priemyselných výrobcov v zlatom ekvivalente, vid' obr. č. 2. Na časové rozpätie jednotlivých cyklov existujú rôzne názory, v zásade však platí, že **K-cykly sa skracujú**. Rovnako existujú rôzne odhady na začiatok šiesteho cyklu, no zväčša sa odhady prikláňajú k dvadsiatym rokom, hoci pandémia COVID-19 rapídne urýchlila niektoré procesy implementácie nových technológií do ekonomiky ako napr. posilnené telekomunikačné prostriedky a aplikácia dištančnej práce.

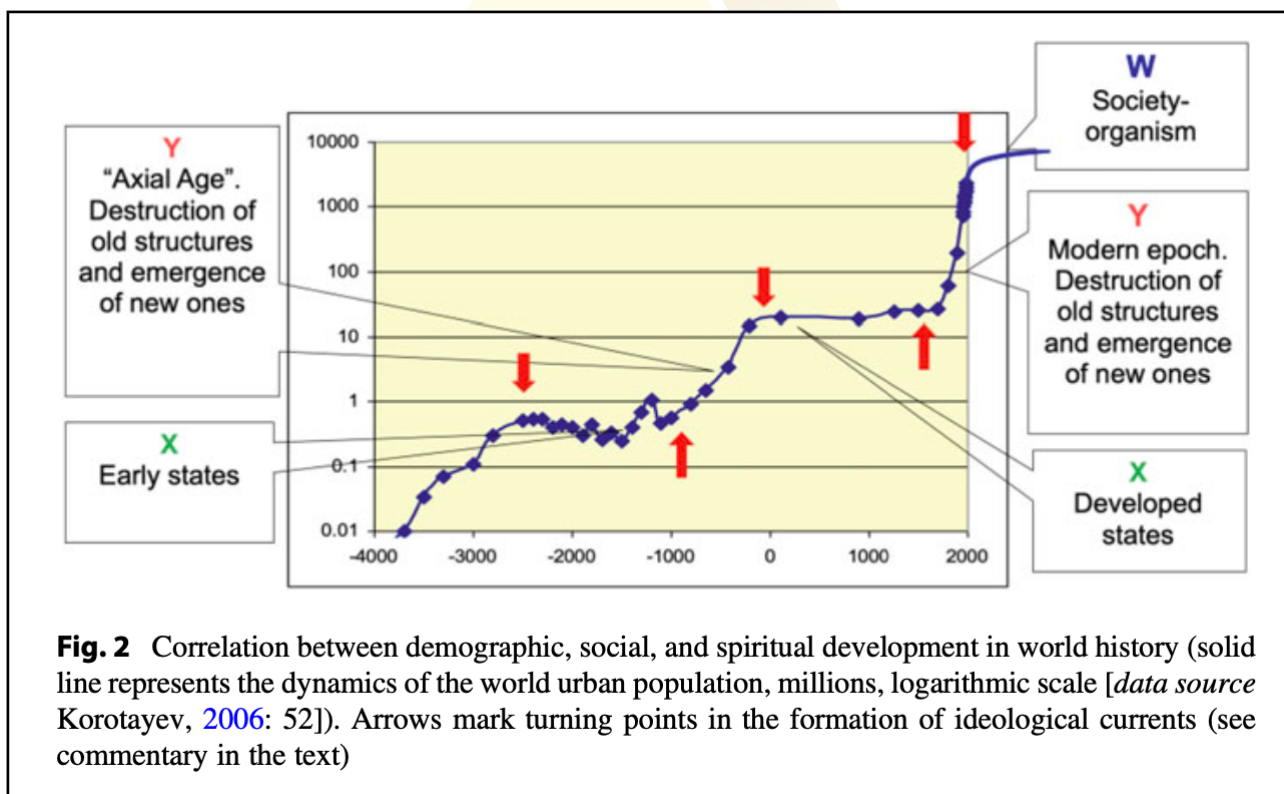

Obr. č. 2: Kondratievove cykly a svetový líder na pozadí Indexu cien priemyselných výrobcov USA v zlatom ekvivalente (zdroj: *Malkov et al., 2016*)

Šiesty cyklus Kondratieva je výnimočný tým, že ho viacerí prognostici považujú za **posledný**, nakoľko modely a analýzy K-cyklov, skracujúcich sa vplyvom technologického vývoja ktorý je stále rýchlejší, naznačujú, že K-cykly zmiznú alebo zmenia svoju formu. Existujú úvahy o tom, že šiestou vlnou Kondratieva **skončí kapitalizmus**, ktorý skutočne prežíva obdobie systémovej krízy. Predpoklady naznačujú, že šiesty K-cyklus skončí niekedy bližšie k päťdesiatym rokom, no predtým musíme prejsť vyššie uvedeným rizikovým obdobím dvadsiatych rokov, kedy sa môže vojensky formovať nový svetový poriadok.

ZMENA GLOBÁLNYCH MEGATRENDOV

V súčasnosti sa blížíme k svojim limitom rastu, naznačujú to viaceré dáta, ako aj vývoj počtu obyvateľov žijúcich v mestách, vid' obr. č. 3. Nikdy v histórii však pri dostatku zdrojov nenastávala taká situácia, že by sa znižovala pôrodnosť. Týmto spôsobom sa **zastavil trend exponenciálneho rastu** populácie, ktorý podľa matematických modelov zo šesťdesiatych rokov mal dosiahnuť nekonečnosť v roku 2026. Rast mal vysokú inerciu vďaka rapídному technologickému rastu, stále vysokej pôrodnosti a významným spôsobom znižujúcej sa úmrtnosti v skoršom veku. V dnešnej dobe sa **pôrodnosť znižuje vo všetkých krajinách**, stále vysokou zostáva vo viacerých afrických krajinách. Znižujúca sa pôrodnosť štatisticky koreluje najmä s rastúcou úrovňou vzdelanosti žien. Znižujúca sa pôrodnosť a zvyšujúca sa úroveň zdravotníctva má za následok **starnutie populácie**, tento trend je najdlhšie trvajúci a najviac badateľný v Japonsku.

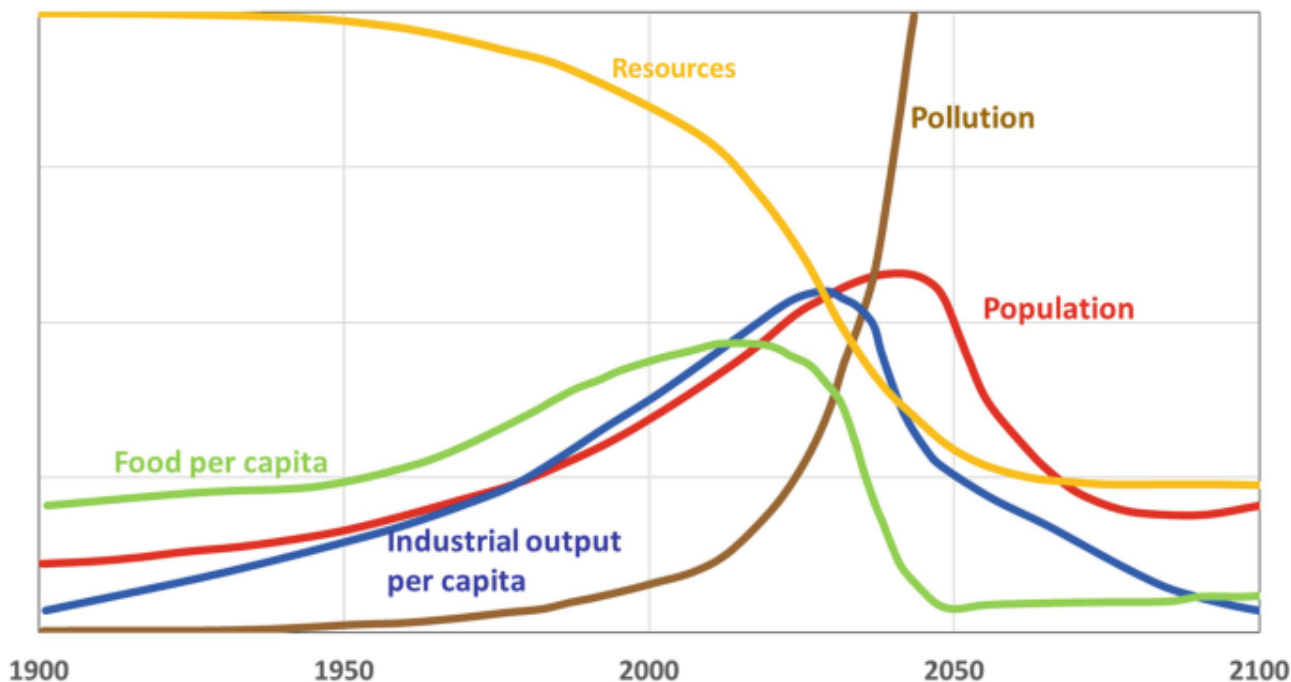
Obr. č. 3: Svetové mestské obyvateľstvo, v miliónoch, logaritmická škála
(zdroj: Sadovnichy et al., 2023)

Na grafe obrázku č. 3 vidíme predstavenú teóriu meniacej sa ľudskej civilizácie na základe významných zlomov v trende civilizačného vývoja, ktorý demografické dáta výborne kopírujú. Zameriame sa však len na trendy za posledných 3000 rokov. Podobná situácia civilizačného vývoja nastávala v tzv. **osovej dobe** (cca 800 pred Kr. - 300 po Kr.), kedy došlo ku významným **civilizačným a intelektuálnym skokom** po celej Eurázii. V tomto období vznikli najvýznamnejšie práce gréckych filozofov, budhizmus,

zoroastrianizmus, konfucianizmus, po osovej dobe vzniklo kresťanstvo v čase, keď sa trendy vtedajšieho rapídneho rastu spomalovali, až došlo k stagnácii a začalo sa tzv. **stredoveké obdobie**. V osovej dobe zažívali svoj **rozmach aj významné antické impériá** od gréckych po Rím v Európe a Číny v Ázii.

Významnú úlohu v spomalení rastu zohralo aj **globálne ochladenie planéty** v tej dobe, čo spôsobilo tzv. **veľké sťahovanie národov**. Národy zo severu sa chceli presunúť južnejšie, kde bol Rím, ktorý pri svojom úpadku nedokázal odolať nátlaku národov zo severu, čo viedlo k jeho **rozpadu** najskôr na západe (Rím) a neskôr na východe (Konštantínopol). V stredoveku v Ázii aj v Európe nastupuje **feudalizmus** až do príchodu tzv. obdobia renesancie, kedy sa začala zvyšovať aj teplota planéty a Európa bola nútená hľadať **nové obchodné cesty** kvôli moslimami ovládanej starej hodvábnej ceste. V tom čase sa začali rodiť **moderná veda a kapitalizmus**, a neskôr s objavením parného stroja prišla **industrializácia**. Rast vtedy skutočne nabral exponenciálnu krivku, ktorej nekonečnosť predpovedali vo vyššie spomenutej práci na rok 2026. Momentálne sa **populačné trendy spomalujú** a viaceré aktuálne demografické prognózy naznačujú, že zatiaľ rozbehnutý populačný rast sa zastaví a svetová **populácia môže začať klesať** v priebehu najbližších desaťročí (cca 2050).

Technologický rast však pokračuje, no svetová kapitalistická ekonomika sa **blíži k svojim limitom**. Modely a historické dáta naznačujú, že v súčasnosti sme svedkami zlomu dlhodobých ekonomických cyklov ale aj historických megatrendov, na čo poukazoval aj model v publikácii Limity rastu z roku 1972, kedy D. Meadows s jeho tímom z MIT vytvorili **model World3**, ktorý poukazoval na to, že ak sa trendy nášho rastu nezmenia, tak nám hrozí **ekologický kolaps** - vid' obr. č. 4. Na základe daného modelu sa začalo hovoriť o znečisťovaní planéty a potreby riešenia ekologických problémov, ktoré spôsobovalo znečistenie z industriálnej produkcie aj znečistenie spôsobené rastúcim konzumným spôsobom života vo svete.

Obr. č. 4: Výstup modelu World3 (zdroj: *Springer*)

ZÁVER

Vo svete existujú práce, ktoré súčasné zlomové obdobie predpovedali. Je dôležité, aby sme vedeli **prijatť realitu** a včasne vytvárali plány ako na **súčasnú výzvu reagovať**.

Je nevyhnutné Slovensko **pripraviť** na významnú transformáciu **svetového poriadku**, ktorý môže byť sformovaný po nebezpečných vojnových konfliktoch. Rovnako je potrebné pripraviť sa na transformáciu svetového ekonomického a finančného systému, ku zmene ktorého rovnako smerujeme.

Ako ľudstvo sme dosiahli úroveň, kedy už dávno mohol byť vyriešený problém hladu a chudoby, no tie stále zostávajú súčasťou našej každodennej reality. **Dajme si pozor aby sme ako ľudstvo pri riešení dnešných výziev všetko ešte nezhoršili.**